

Døgnanbragte unge og rusmidler – En udfordrende cocktail

Unge eksperimenterer med rusmidler – også når de er anbragt på en døgninstitution. Men hvordan kan behandlerne samarbejde med de unge om det forbudte? Det skal et to-årigt projekt forsøge at finde svar på.

AF PETER JENSEN
OG SUSANNE PIHL HANSEN

Ungdomstiden er generelt en tid, der er præget af eksperimenter. De unge eksperimenterer og prøver sig frem på deres vej til at blive voksne. De søger, undersøger og prøver 'livet' af for at finde deres egen identitet og deres egne grænser. Det gælder også i forhold til rusmidler.

Selv om alle rusmidler på nær alkohol er ulovlige i Danmark – og selv om alkohol er forbudt at købe for børn og unge under 16 år – så er det et faktum, at rusmidler i alle afskygninger er tilgængelige i selv den mindste afkrog af landet. Og ofte også til en pris, der ligger inden for et almindeligt lommepegebudget. Det er et vilkår for alle unge, der vokser op her i Danmark.

Døgnanbragte unge og rusmidler

Døgnanbragte unge adskiller sig ikke fra andre unge i forhold til det at være ung. Som alle andre unge vil de også eksperimenter og føler sig draget af det spændende, farlige, forbudte på deres vej mod at blive voksne. Rusmidler er mindst lige så tilgængelige (eller nok snarere: endnu mere tilgængelige) for denne gruppe unge, som for andre unge.

Men de anbragte unge tilhører

gruppen af de allermest udsatte og marginaliserede unge og vil derfor være i en særlig risiko for at udvikle et problemgivende forbrug af rusmidler både før, under og efter en anbringelse. Dertil kommer, at en del af de unge er blevet anbragt, netop fordi deres forbrug af rusmidler gav dem selv – eller andre – problemer.

De unges brug af rusmidler håndteres i dag meget forskelligt på de enkelte anbringelsessteder. Nogle anbringelsessteder indleder anbringelsen med en introduktionstur, hvor der (som mere eller mindre tilsigtet bieffekt) også vil ske en afrusning, inden den unge sluses ind på selve anbringelsesstedet. I andre situationer opdages det først efter indskrivningen, at den unge har et forbrug, der skaber problemer. Strategierne over for et problemgivende forbrug af rusmidler er forskellige, afhængig af normering, pædagogik m.m., og svinger fra at udskrive den unge helt fra institutionen til at skærme/isolere den unge fra rusmidlerne med en 'menneskemur' og mere voksenkontakt, f.eks. ved at tage den unge med i sommerhus i Sverige i 14 dage. Andre steder er den mere eller mindre bevidste strategi at lukke øjnene og lade som om problemet ikke er der – eller simpelthen bare

at føle sig rådvild og frustreret over, at man ikke ved, hvordan man skal håndtere problemet.

På længere sigt er ingen af disse strategier dog hensigtsmæssige. De løser ikke for alvor den unges problem med rusmidler. Det er derfor nødvendigt, at der på anbringelsesstederne udvikles strategier og kompetencer til at håndtere de unge og deres brug af rusmidler, mens de er anbragt. Desuden skal de unge klædes på til selv at kunne få et naturligt og afbalanceret forhold til rusmidler, når de efter anbringelsen skal stå på egne ben.

Hvis ikke der udvikles strategier og kompetencer på anbringelsesstederne, vil de unge ikke få den hjælp, der er nødvendig for at forebygge og behandle et problemgivende forbrug af rusmidler. Det vil naturligvis være et problem for den enkelte unge, men det er også et problem på et mere overordnet plan, fordi det med stor sandsynlighed vil betyde, at udbyttet af den socialpædagogiske

LUDRY

ske behandling på anbringelsesstedet reduceres eller i værste fald vil være helt værdiløs. Med andre ord: at det ikke vil være muligt at leve op til hensigten og målet med anbringelsen.

Med støtte fra Egmont Fonden og Sygekassernes Helsefond har SPUK og PIHL INKLUSIVE taget initiativ til et 2-årigt metodeudviklingsprojekt med fokus på døgnanbragte unge og rusmidler. Målet med projektet er at støtte nøglemedarbejdere fra i alt 9 anbringelsessteder i at udvikle nye metoder og strategier til at håndtere problemet i hverdagen, herunder undersøge og dokumentere problemets omfang på de enkelte institutioner.

Den første del af projekt 'Døgnanbragte unge og rusmidler' har givet anledning til mange refleksioner og diskussioner blandt deltagerne. To af de væsentligste var diskussionerne om, hvordan også meget personlige holdninger og erfaringer spiller ind i arbejdet med unge og

rusmidler, og om dét dilemma som mange af deltagerne oplever at være i, når de arbejder med unge og rusmidler: På den ene side er de fleste rusmidler ulovlige, og anbringelsesstedet har derfor oftest et klart forbud mod at bruge enhver form for rusmidler. På den anden side er medarbejderne også nødt til – for at kunne arbejde pædagogisk med de unge – at forholde sig til, at nogle af de unge overtræder forbuddet og/eller har brug for råd og vejledning for at kunne håndtere de rusmidler, de møder på deres vej.

Det handler i høj grad om holdninger

Synet på unge og rusmidler er ofte baseret på mange forskellige og også meget personlige holdninger frem for egentlig videnskabelig og socialfaglig viden. Derved adskiller rusmiddelproblematikken sig på nogle punkter fra andre problematikker, som udsatte unge oplever.

Hvis en ung har været udsat for seksuelle eller fysiske overgreb i

hjemmet, vil der blandt langt de fleste voksne (både fagpersoner og menigmand) være en udstrakt konsensus om, at overgrebene skal stoppes, og at den unge skal beskyttes og have mulighed for at få bearbejdet de ubehagelige oplevelser.

Hvis en ung er involveret i kriminalitet, vil der være stor enighed om, at kriminaliteten skal stoppes, om end der kan være forskellige holdninger til, hvordan der efterfølgende skal arbejdes med den unge.

Men når det drejer sig om rusmidler, er holdningerne mere blandede...

Selv om lovgivningen er rimelig klar (det er forbudt at besidde stort set alle euforiserende stoffer, og alkohol må ikke sælges til unge under 16 år), så er de signaler, der sendes fra forskellige dele af samfundet til de unge ofte mere tvetydige. De unge vil opfange signaler fra forældre, venner, socialarbejdere, politikere, der siger alt fra: 'Unge må under ingen omstændigheder indtage nogen former for rusmidler. Rusmidler er farlige og skadelige!' over: 'Årh, det skader da ikke med en lille kæg i øret en gang imellem – så længe det bare er alkohol og ikke stoffer!' til 'Jeg har selv røget hash som ung, og det har da aldrig skadet...'

Disse forskellige holdninger vil ofte være baseret på den enkelte voksnes egne erfaringer med og kendskab til rusmidler – og nok i mindre grad på egentlig videnskabelig og socialfaglig viden og erfaring om rusmidlernes indvirkning på hjernen og kroppen hos unge, der er midt i en rivende fysisk og mental udvikling. Samtidig har en meget stor del af de unge også personlige erfaringer med rusmidler, enten fordi de selv har prøvet rusmidler, eller fordi personer i deres nære familie og omgangskreds har. Disse oplevelser præger naturligvis de unges holdninger til rusmidlerne – og dermed også deres mening om de voksnes holdninger om rusmidler.

At der er mange holdninger til en bestemt problematik er ikke nødvendigvis et problem. Men det kan gøre dialogen mere følsom, fordi holdningerne også er baseret på egne oplevelser og ikke kun på facts og eksakt viden. Derfor bliver det vigtigt at gøre sig klart, om det er en faglig viden og indsigt eller egne erfaringer, der ligger til grund for holdningerne. Det gælder i særlig grad i det professionelle socialpædagogiske behandlingsarbejde på anbringelsesstederne.

I første del af projekt 'Døgnanbragte Unge og Rusmidler' var målet – ud over at tilføre deltagerne ny, opdateret viden om unge og rusmidler – også at få kortlagt de forskellige holdninger og erfaringer, som eksisterer på institutionerne. Kortlægningen havde i første omgang tre lag:

1. Kortlægning af deltagerne egne erfaringer og holdninger.

Hver enkelt medarbejder udfyldte et skema, hvor de gennemgik 4-5-6 markante begivenheder/oplevelser, de havde haft med rusmidler, og hvilke erfaringer og holdninger disse oplevelser havde givet dem. På den baggrund havde de efterfølgende en dialog med kollegaerne om, hvordan deres forskellige erfaringer og holdninger spillede ind på det daglige arbejde på anbringelsesstedet.

2. Kortlægning af anbringelsesstedets politik og praksis, herunder den samlede medarbejdergruppes erfaringer og holdninger.

Deltagerne undersøgte deres egne institutioners politik og praksis, dels via en gennemgang af skrevne og uskrevne regler og

dels via dialog/spørgeskema/interview af kollegaer.

3. Kortlægning af de anbragte unges holdninger til emnet: 'Unge og rusmidler' samt til politik og praksis på institutionerne.

Gennem spørgeskemaer og interviews med de anbragte unge undersøgte deltagerne, hvordan de unge egentlig så på rusmidler generelt – og hvordan de oplevede anbringelsesstedets politik og medarbejdernes praksis på området.

Kortlægningen og den efterfølgende dialog mellem deltagerne viste, at de forskellige holdninger spiller ind på flere planer. Når holdningerne er forskellige, vil tærsklerne for at gribe ind og måden, der bliver grebet ind på, også være forskellige. Selv om et anbringelsessted har en nedskrevet

I ALT 21 nøglemedarbejdere fra i alt 9 døgninstitutioner/ socialpædagogiske opholdssteder deltager i projektet. Det er et krav, at én af nøglemedarbejderne er ledelsesrepræsentant, for at sikre at erfaringerne fra projektet bliver implementeret i det fortsatte arbejde på anbringelsesstedet.

Den primære målgruppe er de unge, der er anbragt på en døgninstitution eller et socialpædagogisk opholdssted, og som har – eller er ved at udvikle – et problemgivende forbrug af rusmidler. Projektet tager afsæt i konsulenternes erfaringer fra andre udviklingsprojekter med udsatte unge som mål-

PROJEKT 'DØGNANBRAGTE UNGE OG RUSMIDLER'

gruppe. Projektet arbejder med en kombination af metode- og kompetenceudvikling, der tager afsæt i institutionernes/medarbejdernes hverdagspraksis.

Projektet er opdelt i 3 dele:

- En kompetenceudviklingsdel for nøglemedarbejderne fra de deltagende anbringelsessteder. Der vil blive afholdt en række arbejdsseminarer med fokus på både relevante faglige input om unge og rusmidler og på refleksion over egen praksis.
- En metodeudviklingsdel, hvor der iværksættes konkrete projektforsøg på de enkelte anbringelsessteder. Metodeudviklingsdelen skal afprøve forskellige strategier til at arbejde med de unges problemgivende forbrug af rusmidler. Denne del vil bestå af sparring/coaching på de enkelte anbringelsessteder og opbygning af regionale netværk på tværs af institutionerne samt på implementering af de erfaringer, der gøres undervejs. Målet er,

at projektet sætter sig varige spor på de deltagende anbringelsessteder, og at den samlede metodeudvikling kan tjene som inspiration for andre anbringelsessteder til selv at udvikle strategier inden for området.

- En formidlingsdel, hvor erfaringerne fra udviklingsforløbet samles og formidles videre til andre anbringelsessteder. Dels skriftligt gennem artikler og en afsluttende håndbog med tips og idéer til, hvordan der i praksis kan arbejdes med de anbragte unges brug af rusmidler. Dels via dialog og diskussion med andre på feltet, både regionalt og på landsplan, bl.a. via en blog med fokus på relevante problemstillinger, som metodeudviklingsprojektet støder på undervejs.

Se www.spuk.dk

Projekt 'Døgnanbragte Unge og Rusmidler' blev påbegyndt oktober 2006 og forventes afsluttet oktober/november 2008.

og fælles formuleret politik om, hvordan rusmidler skal håndteres, vil den personlige holdning hos den enkelte medarbejder næsten altid skinne igennem den måde, han/hun forholder sig til og taler om rusmidler. Og det er de unge gode til at afkode – og måske udnytte. Derfor er det vigtigt at være bevidst om sine egne og kollegaernes holdninger.

Forskellige holdninger er dog ikke en hindring for at stræbe efter at udvikle en fælles strategi på det enkelte anbringelsessted med udgangspunkt i den enkelte unges behov!

Dilemmaer, der må overvindes

Ét er, hvordan forskellige holdninger internt på anbringelsesstedet kan håndteres, noget andet er, hvordan de eksterne krav og forventninger kan håndteres på det enkelte anbringelsessted.

Flere af deltagerne oplevede arbejdet med de anbragte unge og deres forbrug af rusmidler som en stor udfordring – og som et komplekst dilemma:

På den ene side er anbringelsesstedet en del af det offentlige system og er blevet betroet det store ansvar at tage vare på de unges opvækst og opdragelse. Et 'hverv', som forældrene ikke er eller har været i stand til at varetage godt nok. Der ligger derfor implicit en forventning om, at anbringelsesstedet skal klare det 'hverv' bedre end forældrene. Samtidig er der fra en række andre interessenter omkring anbringelsesstedet (tilsynsmyndighed, anbringende myndighed, andre unge, samfundet i form af politikere, presse osv.) nogle mere eller mindre eksplicit formulerede forventninger til forholdene på anbringelsessteder for unge.

På den anden side skal der tages hånd om alle de unges problemer under anbringelsen, herunder også behandling af et problemgivende forbrug af rusmidler. Og samtidig

har de unge brug for på et mere generelt plan at lære at kunne håndtere rusmidler på deres videre vej gennem livet. For rusmidlerne er tilgængelige – og de vil blive brugt af nogle af de anbragte unge, mens de er anbragt eller efter anbringelsen. Altså er det nødvendigt at kunne tale åbent med de unge om deres rusmiddelforbrug – og at hjælpe dem til at stoppe eller bruge rusmidlerne 'fornuftigt.'

Men hvordan gør man det samtidig med, at man håndhæver reglen om, at rusmidler er forbudte på institutionen? Er det f.eks. okay at rose en ung for at nedsætte sit forbrug, eller skal man holde fast i nul-tolerancepolitikken? Er det okay at hjælpe den unge til at nå en målsætning om at gå fra 10 gram hash om dagen til 1 gram hash om dagen? (Det må jo trods alt siges at være et fremskridt.) Eller skal man fastholde, at 1 gram stadig er for meget, for det skulle jo nødt opfattes som en accept af, at det er uproblematisk at ryge hash i små mængder hver dag?

Som et led i afklaringen af de spørgsmål må der derfor afdækkes et 4. lag i projektdeltagernes kortlægning af muligheder for det enkelte anbringelsesstedets arbejde med unge rusmidler:

4. Kortlægning af betydningsfulde aktørers holdninger og forventninger.

Gennem interviews og dialog med de betydningsfulde interessenter omkring anbringelsesstedet vil deltagerne undersøge, hvordan interessenterne ser på anbringelsesstedets muligheder og rammer for at arbejde med unge og rusmidler.

Målet må være at skabe et rum for dialog – uden at legalisere rusmidlerne

Foreløbig har projekt 'Døgnanbragte Unge og Rusmidler' – som forventet – ikke givet ét entydigt svar på, hvordan der kan arbejdes med den udfordrende cocktail: døgnanbragte unge og rusmidler. Uanset hvad medarbejderne mener og gør, og

uanset hvilke regler og rammer der bliver sat op på den enkelte institution, så vil mange af de anbragte unge bruge/eksperimentere med rusmidler, også mens de er anbragt.

Målet må være at skabe et 'rum' for de unge, hvor der på anbringelsesstederne kan tales om brug af rusmidler – uden derved at legalisere et forbrug. Omsorgen for de unge må være i højsædet. De unge skal føle sig sikre på, at selv om de kommer ud i et problemgivende forbrug af rusmidler, så kan de bede om hjælp – uden at det vil få fatale konsekvenser for dem, som f.eks. at de bliver smidt ud af anbringelsesstedet.

Det må også være et mål at skabe et 'rum' for medarbejderne, så det bliver muligt for dem at arbejde pædagogisk med et komplekst problem, også selv om problemet omhandler noget, der i samfundet og iflg. lovgivningen er forbudt. – Ligesom de i øvrigt gør, når de arbejder pædagogisk med de unge, der stjæler en cykel eller begår anden kriminalitet, mens de er anbragt...

I det næste års tid vil deltagerne i projekt 'Døgnanbragte unge og rusmidler' arbejde videre med at udvikle nye metoder og strategier til at håndtere unge og rusmidler i hverdagen på de enkelte døgninstitutioner og opholdssteder. Projektet kan følges løbende på www.spuk.dk, hvor det også er muligt at deltage i debatten om døgnanbragte unge og rusmidler på blog'en. ■

Projekt 'Døgnanbragte Unge og Rusmidler' er finansieret af Egmont Fonden og Sygekassernes Helsefond. Projektet bliver gennemført i et samarbejde mellem SPUK og PIHL INKLUSIVE.

Flere oplysninger kan fås på www.spuk.dk, hvor det også er muligt at komme med bidrag til diskussionerne i projektet via blog'en, samt ved henvendelse til:
Peter Jensen, peter@spuk.dk, tlf.: 2810 0288
Susanne Pihl Hansen,
susanne.pihl.hansen@mail.dk, tlf.: 2076 9617